

Hieruit is toen felle strijd geboren. En het is die strijd die er toe leidde, dat ten slotte Groen wel veldheer bleef, maar *zonder leger* in 't land stond.

* * * *Geboortegeschiedenis van ons Program.*

Bij wat Groen van Prinsterer in 1869 plicht achtte, bleef het niet. In 1874 koos Gouda Dr. Kuiper in de Tweede Kamer. Vriendelijk werd hij in die Kamer door onze Club ontvangen. Met name de heer O. Baron van Wassenaer van Catwijk, die gemeenlijk de Club ten zijnent ontving, liet niets onbeproofd, om zoo mogelijk door hem die Club tot meer beteekenis te brengen. Klein was die Club. In de Kamer zonder veel invloed. Maar bij de stembus was toch reeds meer dan eens gebleken, dat er in den lande een stille kracht achter haar zat. Vooral Dr. Kuipers verkiezing, die Schaepmans ideeën in het gevlj kwam, had velen in den lande wakker gemaakt.

In die club bleek 't Dr. Kuiper al spoedig dat men bij den dag leefde. Er was geen eenheid in politiek denken. De Schoolquaestie vond er algemeene sympathie. Maar voor 't overige volgde schier ieder van de heeren een eigen pad. Alleen van den heer Van Loon kon gezegd, dat hij mikte op een beginsel van Christelijke makelij. En ook Baron Schimmelpenninck van der Oye, die in de toenmalige *Heraut* politieke gedachten ontwikkeld had, voelde dat er iets komen moest.

Vandaar toen de poging, de zwakke poging, die destijds door Dr. Kuiper in die Club is aangewend, om tot zekere regeling van gedragslijn te geraken, en hiervoor een soort program op te stellen, waarin alle leden zich zouden kunnen vereenigen.

Daar Groen van Prinsterer nog leefde, bood zich vanzelf aan Dr. Kuiper de gelegenheid aan, om de punten van zulk een program vooraf met den toenmaligen Leider te bespreken. Zoo werd er als vanzelf zeker verband gelegd tusschen Club en Leider buiten de club. En toen nu welhaast de stembus naderde, zag men langzaam-aan ook een soort Centraal Comité opkomen.

Dit alles had toen nog zeer minimale afmetingen.

Nog als de dag van gisteren heugt 't schrijver dezès, hoe de eerste vergadering van dat Comité te Utrecht in het gebouw van Kunsten en Wetenschappen, tegelijk met de eerste Deputatenvergadering gehouden werd, en hoe geheel deze Comité- en Deputatenvergadering uit niet meer dan omstreeks 40 personen bestond, waaronder ook reeds enkele leden van de Tweede Kamer.